

Tuulivaarassa kävi monia runon -ja perinteenkerääjiä

Tuulivaara oli monelle runonkerääjälle ja karelianistille yöpymispaikka Karjalaan mentäessä tai sieltä Suomeen palatessa.

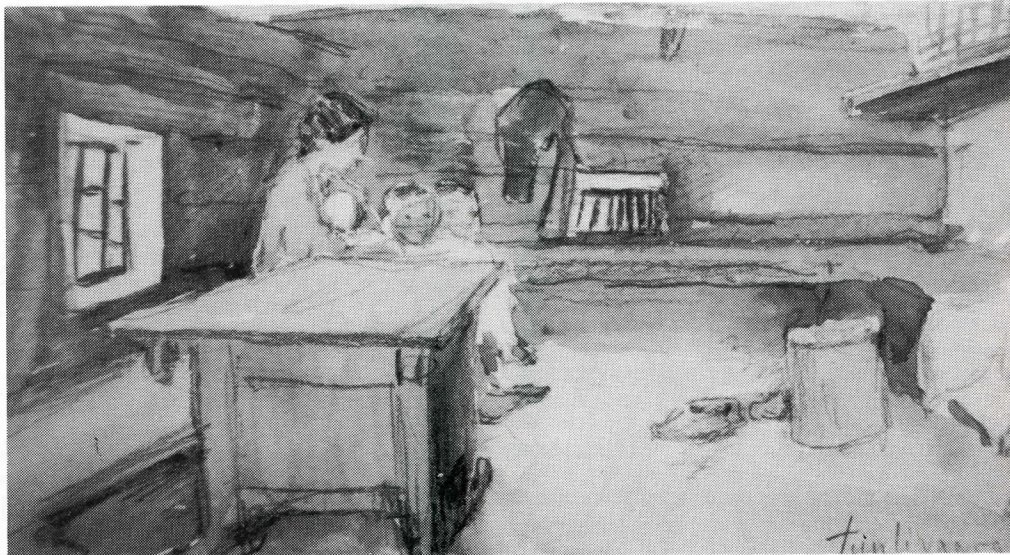
Jo Elias Lönnrot kulki useammalla matkallaan Repolan kautta. Palattuaan seitsemäneltä matkalta Vuokkiniemestä v.1837 hän kirjoitti:

”Istoisen luo Roukkulaan. Istoisen akka läksi seuraamme Miinoasta. Hänen nuorin poikansa oli ryöstänyt erään starovieroinmunkin Tuoppasaarelta. Veli oli pakottanut hänet lähettämään rahat takaisin. Istoisesta 30 virstaa järvimatkaa Repolaan; 20 virstaa Omeliaan, mihin yövyimme. Siellä keitettiin tsaajua jollekulle seurueestamme ei kuitenkaan kaikille. Eipä minullekaan tarjottu. Sen sijaan annettiin ruokaa, jonka kuitenkin maksoin. Sunnuntaina Repolaan. ”Kostitsjat” (tuomiset) tyttäreiltä Törhöselle. Kahvia, voita ja maitoa papin luona. Rästientutkijaherra. Asken saanut tupakkaa Pielisesta, mutta ei rommia. Törhösen viekkaus. Viljan jakaminen. Oliin vähällä muuttua pappi täältä pois, kun ei ollut saanut starovieroja liittymään yleiseen kirkkoon. Oli tullut käsky, että hänen piti jäädä paikoilleen. Kivijärveen 30 virstaa, sieltä Koroppiin 15 virstaa, Lusmajärveen 10 virstan vesimatka. Kuljettiin veneellä. Kova tuuli. Perillä ensi kertaa taas voita ja maitoa, kuitenkin jo papinkin luona.”

Matkakertomuksesta ei tosin ilmene, kävikö Lönnrot Tuulivaarassa, mutta ainakin naapurikyliä siinä mainittiin.

Repolassa käyneitä muita runonkerääjiä olivat mm. D.D.E. Europaeus 1840-luvulla, A.A.Borenus-Lähteenkorva, Arvid Genetz ja A. Berner 1870-luvulla, edelleen Hj. Basilier, Kaarle Krohn ja Erkki Reijonen seuraavalla vuosikymmenellä sekä Uuno Karttunen vuosisadan lopulla. Uuno Karttusen muistinmerkitsemät repolalaisten runot todistavat, että myös siellä on ollut merkittäviä runontaitajia.

Karelianisteista Juhani Aho kävi Tuulivaarassa vuonna 1892. Mukana olivat myös vaimo Venny Soldan-Brofelt ja taidemaalari Eero Järnefelt.

Venny Soldan-Brofeltin vesiväriyö Pirttinäkymä Tuulivaarasta Venäjän Karjalasta (1892).

Matka Tuulijärvelle kulki Lusman kylän kautta, jota ennen matkaajat osuivat vasta hakattuun kaskeeseen. ”Lastut olivat vielä tuoreet ja lehdet vihreät. Se oli kaadettu ikihongista, korpikuusista ja satain vuosien vanhoista rosokoivuista. Kannot olivat kuin pajatukkeja ja yhteen törmänneet latvat ovat tuskallisesti näännyksissä toisiaan vasten. -Kaskan takan on rusihalme, kaunis, vihreä kosteikko keskellä mustaa metsää. Ja rukiinsisästä vilkuttua ystävällistä silmää sen sininen kukka”. Näin kuvaa Juhani Aho näitä näkymiä kuuluisassa lastussaan ”Synkän korven sydämeen”.

Lusmassa yövyttiin kuulun Riion Petrin talossa. Petri omisti Tuulivaarassa asuvan lankomiehensä kanssa höyrypurren, jolla matkaa jatkettiin järven pohjoispäähän Tuulivaaran kylään. Itse kylä puhtaasti karjalaisyppisinen rakennuksineen teki retkeläisiin syvän vaikutuksen. Venny Soldan-Brofelt tallensi luonnoskirjoihinsa kansantyyppejä, rakennuksia ja sisäkuvia

Paluumatka tehtiin soutuveneellä. Matkalaisten pyynnöstä soutumies alkoi pehmeällä, sointuvalla, tasaisesti nousevala ja laskevalla äänellä kertoa ihmeellisiä satuja, tarinoita köyhien kulkurien, kuninkaanpoikien ja -tyttärien, metsän elävien ja haltijoiden seikkailuista mailla ja merillä. Aho kertoo:

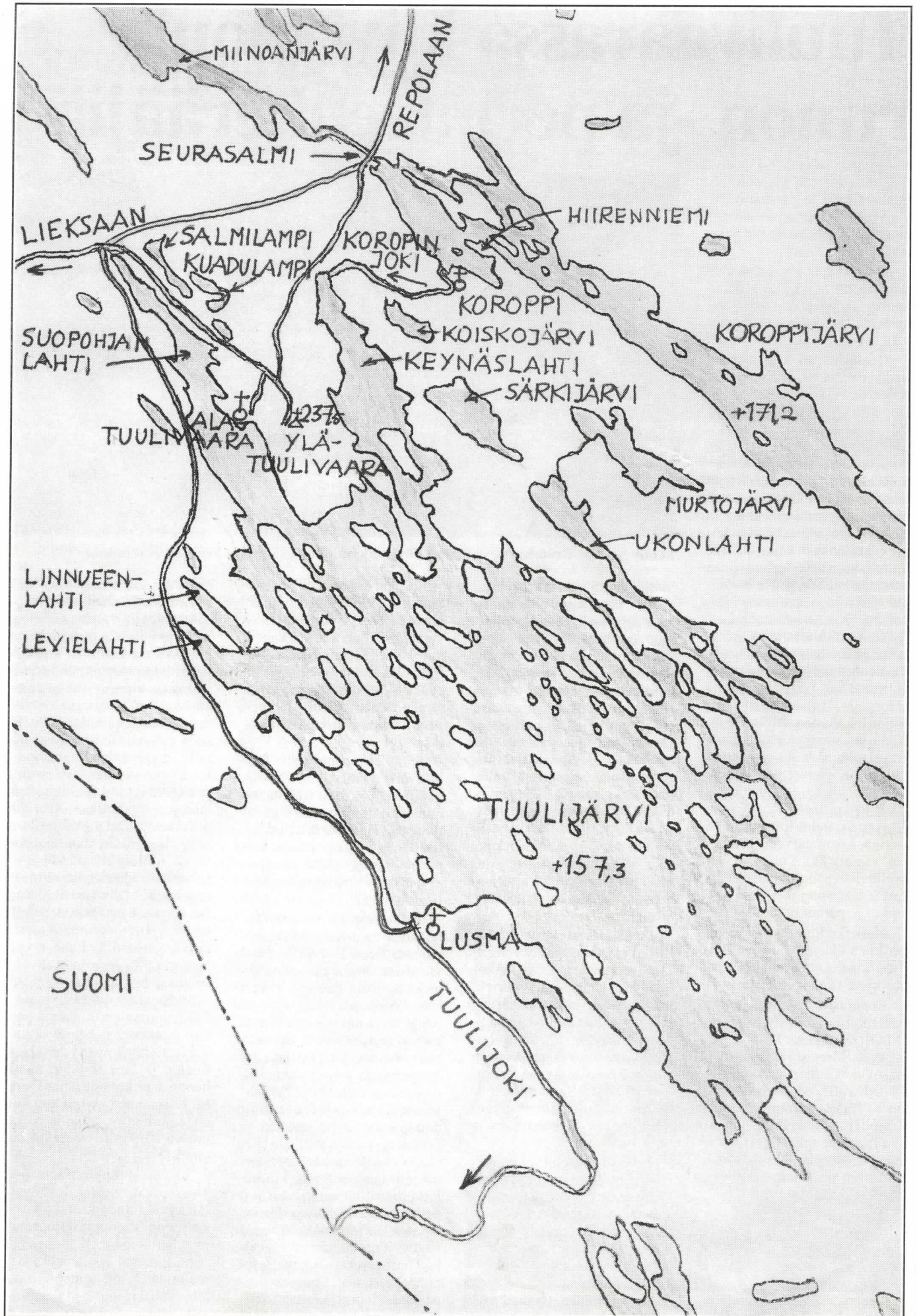
”En ole aavoilla merillä, en synkimmässä korvessakaan tunteut itseäni niin täydellisesti kasvotusten luonnottarien kanssa kuin tällä venetaipaleella Tuulijärvellä. Samalla kuin se oli synkkää, oli siinä jotakin äärettömän lapsellistakin, viatonta, itsetidotonta ja turmeltumatonta”.

Samuli Paulaharju kävi Tuulijärvellä kahdestikin, vuosina 1900 ja 1907. Toini Kälviäinen muistaa jälkimmäiseltä käynniltä, että Paulaharju halusi ostaa hänen isältään jonkin lappalaisesineen, mutta kauppa ei syntynyt, liekö alhainen hinta ollut syynä.

Paulaharju sai yösijan rantakäymälä varakkaan Maurosen talossa. Seuraavan päivänä vietettiin Petrun päivän praasniekkaa, josta Paulaharju kertoo: ”Aamupäivällä, kun on pappi saapunut - on näet ensin käynyt Turopissa - käydään tsassovnassa, joka on kalmiston reunassa järven niemessä, molimassa. Sitten syödään vahva aamiaisen, piiraita, sultshinoita, kalakukkoa, rokkaa ja votkaa ryypätään päälle ja alle. -Eipä aikaakaan, kun käy nuorten miesten joukossa kuiske, jotta jossakin vaaran talossa - neljää vaaralla olevaa taloa sanotaan Tuulivaaraksi, kolmea vaaran juurella, järven rannalla, Tuulijärveksi - aikovat työt pitää ”bessodaa”. Sinne heti kiipeämään nuoret ja vanhat. Siellä ’sharmankka’ jo soi, ja kohta

on erään talon siintsossa kisa käymässä. Ja sitähän nyt vanhakin mies mielellään katselee. Tytöt punottavin poskin, pojat hiki hatussa heiluvat, keikkuvat. Huvittavinta on nähdä ’moanitus’-kohtausta. Poika ylpeännäköisenä, välinpitämättömänä, lakki kallellaan yksikseen tanssia teikaroi keskisillä, hypähtelee, heittäytyy kyykkyy, viskaa sääret ristiin, ponnahtaa ylös, painuu taas alas, ja lyö jaloillaan siltää sen tuhannesti. Kädet ovat milloin lanteilla, milloin sivulla viittilöivät, milloin edessä kiivaasti kehräävät. Mutta tyttö se maanittelevan, viehkeän näköisenä lyhyin kevyin tanssiaskelien liittää sivuttain ympäri siltää pojan ympärillä. Lähestyy pä tanssivaa poikaa ja kurottaa kätensä, jotta muka: tulehan! Mutta poika ei ole näkevinäänkään, huimemmin vain keikkuu ja teikaroi ja kehrää. Tyttö vielä viehkeämpänä hetkisen liitelee ja taas tarjouu: sama huono onni, kova on pojan luonto. Kolmannen kerran kun koettaa, jo heltyy sydän ja poika tarttuu tyttöön ja tanssi jatkuu yhdessä.

Kovin korenkirjavissa puuissa ovat tyttöset, loistavat, läikkyvät toinen toisiaan kirkkaammin. Varsinkin lettinauhat ovat heillä monet ja monenväriset. Pidämpä lukua erään komeimman tytön komeimmasta lettinauhakimpusta ja saan selville, että siinä on seitsemän eri

väriä, ja muutamat nauhat niin pitkiä, että polven kohtaan ulottuvat. Ja nekös kisatessa somasti lepattavat!”

Jälkimmäistä matkaansa varten Samuli Paulaharju sai apurahan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta. Edellisen matkan rahoitti Suomen Muinaismuistoyhdistys, joka 1800-luvun lopulla tuki kahta muutakin Repolaan ja myös Tuulivaaraan ulottunutta tutkimusmatkaa.

Vuonna 1892 L. V. Pääkkönen keräsi kansantieteellisiä esineitä ja perinnetietoja Venäjän Karjalaan suuntautuneella matkalla. Hän majaili Lusmassa viikon päivät Riion Petrin talossa ja teki sieltä käsin matkoja Koroppiin ja Tuulivaaraan. Tämän matkan tulokset on julkaistu Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirjassa XVIII vuonna 1898.

Vuonna 1901 ilmestyi Suomen Muinaismuistoyhdistyksen julkaisu ”Karjalaisia Rakennuksia ja Koristemuotoja”. Yhdistys oli kesällä 1894 lähettänyt kaksi nuorta arkkitehtia, Yrjö Blomstedtin ja Viktor Sucksdorffin, keskeiseen Venäjän Karjalaan tutkimaan karjalaisia esineitä ja rakennuksia. Matkan tuloksia esittelevään suuremmoisena kirjaan on perusteellisten sanallisten tietojen ohella tallennettu satoja piirroksia ja valokuvia. PK

Arvoituksia Tuulivaarasta

- 1) Pelto valkea, siemen musta, ken kylvää se tietää,
- 2) Kuusi jalkaa, kaksi siipeä, kuka sen pedon tappaa, se oman verensä valaa,
- 3) Sa'at satoja, tuhat tuhansia yhdellä vyöllä vyötetty,
- 4) Päivät torvella, yöt levällä,
- 5) Sorkat maassa, tukat päässä, keskellä koko kokonen.

makusijä, 5) nauri
tjalkka = itikka, 3) olkkipo, 4)
vastaukset. 1) kirjoitus, 2)
□ Tuulivaaran arvoitusten

Arvoituksia Koropista

- 1) Neljä veljestä yhen hatun alla seisotaan,
- 2) Luikkaa laikkaa luisien lukkojen takana,
- 3) Musta lintu punaisia munia hautoo,
- 4) Yöt katsoo, päivät katsoo, ei koskaan silmä värjäjä

hiilikokosella, 4) korvon korvat.
ukset: 1) pöytä, 2) keili, 3) pata
□ Koropin arvoitusten vasta-

Toini Kälviäinen muistelee

”Tuulivaarasta tuuzsat nousou, Repolassa vihmuo. Alkaa Muarielta vatsua kivistä, Petsan luokse himoittuo”

Toini Kälviäinen, viime tammiukuun 8. p:nä 100 vuotta täyttänyt ”Repolan ruotsi” muistelee Tuulivaarassa elettyä lapsuutta ja nuoruutta ruusuisiin kuvin. Toinin, tyttönimeltään Tatjana Tserni, kotitalo oli Tuulivaaran yläkylässä. Sieltä avautui mahtavia näkymiä yli Tuulijärven lukuisten saarten.

Tuulivaara sijaitsee aivan Suomen rajan tuntumassa, rajalle on matkaa vain 15 kilometriä. Suomesta Repolaan tulijat pysähtyivät ensin Tuulivaaraan. Kylän länsipuolella oli Tuulijärvestä pohjoiseen työnäyvä Suopohjan lahti. Välttääkseen pitkän kiertotien huutelivat Lusman suunnasta tulijat lahden ylitse venettä: ”Iivana, hot Puavila, hot Vasselei, tuokaa venettä”. Tyynellä ilmalla kutsu kului paremminkin yläkylään kuin alakylään, ja niin tulijoita lähdeettiin noutamaan veneellä kilometrin levyisen lahden takaa.

Tuulivaaralaiset kävivät Lieksassa myymässä kaloja ja ostamassa erilaisia tarvikkeita. Niimpä Toinin Ville-veli oli myymässä kaloja Lieksan papilassa: ”Ostat sie papin akka kalua?” kysyy Ville. Papin rouva vastaa: ”Mikä papin akka? Mie olen ruustinna”. Siihen Ville, kun ruustinna oli outo nimi: ”Ole sie ruistin, mutta ostat sie papin akka kalua?”

□ □

Kylässä toimi kansakoulu, jota myös naapurikylän Koropin lapset kävivät. Koulu oli luonnollisesti venäjänkielinen, ja se toimi alakylässä, joten Koropista tulevien lasten ei tarvinnut kiivetä korkealle vaaralle. Toini kertoo oppineensa suomen kieltä aapisesta jonka Vienan Karjalaisten Liitto oli lähettänyt. Kun myöhemmin vallankumouksen jälkeen Repola oli Suomen suojeluksessa siellä oli suomenkielinen seminaari, jonka myös Toini kävi. 1919-1920 hän oli opettajana Omeliessa ja seuraavan lukukauden Porajärvellä, Himolan alakoulussa. Tuulivaaran koulussa opettivat suomen kielellä 1918-19 salmilainen Anne Hotti ja seuraavina kahtena vuotena sisarukset Anni ja Daria Mauranen.

Tuulivaarassa asui kautta koko pitäjässä tunnettu tietäjä ja parantaja Larin Miikkula. Hän oli myös sananparsien ja sananlaskujen taitaja ja hyvä satujen kertoja. Kun Repolassa

kesällä 1918 tehtiin päätös Suomen liittymisestä, kysyi Miikkula: ”A suammeko myö suola kun liittymä Ruotsih?”

Toini muistelee: ”Ukko Miikkulahan oli sellainen taidokko. Mie muistan että miulla oli jalassa rupea ja sitä ei saatu millään paranemaan. Me käytiin sitten aina puron varrella ja sieltä leikattiin sellainen pyörökkäinen (maapalanen) ja sillä paineltiin. Jätietysti kun avonainen haava on niin eihän ne parantuneet. Niin sitten Ukko Miikkulain pään alle vietiin joku miun vaate, en tiedä mikä se oli. Ukko Miikkula näki unta että Keynäslahesta oli hinkauttu (tartunut). Ja mama keskellä yötä herätti minut ja molitti minua Keynäslahteen päin. Eihän ne mitään siitä parantuneet. Sitten tuli Repolan ferssali Anton Nikolai. Ferssali puhisti ne haavat ja antoi salvaa, ja muutamassa päivässä paranivat”.

Toini kertoo edelleen ferssalista: ”Tärpätti eli pikitar oli lääke moneen tarpeeseen. Tippoja annettiin yskään ja salvala oli oma nimi. Ferssalilla oli mukana iso puinen laatikko missä oli lääkkeitä kolmessa kerroksessa. Ainakin kerran vuodessa kiersi kylillä. Asui viimeksi Repolan sairaalassa. Siinä oli sairaspaiikkojakin”.

Sairaanhoidossa oli paljon taikauskoa. Toini kertoi tästä esimerkkinä veljensä Villen Jussi-nimisestä pojasta, joka oli kuuromykkä: ”Oli siellä Kuopiossa kuuromykkäkoulussa. Joululomat ja kesälomat oli

minun luonani Maikkulassa. Se sai sillä tavalla taudin. Se oli kuumeessa. Karjalassa oli tapana että piti sairas lapsi valaa kolmella kynnöksellä. Ja oli oikein pakkanen, kun nämä sitten akat valamaan tuli. Mie olin niin vihainen että en lyönyt niitä akkoja. Siitä tuli aivokalvon tulehdus ja siitä sitten kuuromykkäksi”.

□ □

Kylien tärkeimpiä tapahtumia olivat proasniekat. Tuulivaaran tsasouna oli pyhitetty apostolien Pietarin ja Paavalin muistolle, ja kyläjuhlaa vietettiin heinäkuun alkupuolella. Myös Lusmassa ja Koropissa pidettiin Petrunpäivän proasniekkaa omana kyläjuhla, kunnes Koroppiin vuosisadan alussa valmistui oma tsasouna pyhän Iljan nimiin ja koroppilaisten proasniekkapäiviksi tuli Iljanpäivä elokuun alussa. Tuulivaaraan kokoontui Petrunpäivänä koroppilaisten ja lusmaalaisten lisäksi sukulaisia ja tuttavien eri puolilta koko pitäjää.

Myös Tuulivaarasta käytiin muissa kylissä. Toini kertoo: ”Oli aika matka lähteä Repolaan. Siellä käytiin kaksi kertaa vuodessa. Se oli stroitsa (=heluntai) ja jälkimmäinen pohrottsa (= 3,5 viikkoa neitsyt Marian ilmestymispäivän jälkeen). Ensimmäisenä pohrottsana oli Kiimavuuran proasniekka. Tuusenissa oli vanhin sisar naimisissa ja eihän siinä ollut kuin pikkuinen matka Tuusenista Kiimavuaraan. Jalan kuljettiin aivan Koroppijärven

KOTKAN KAUPUNGIN TEATTERI

PIRTUKUNINGAS

Joni Skiftesvikin näytelmä samannimisen romaanin mukaan kuvaa elämää kieltolakiainakana.

Ohjaus Petri Lairikko

Näytelmä on saanut erittäin lämpimän vastaanoton niin yleisöltä kuin kriitikoiltakin. Kannattaa tulla teatterimatalla Kotkaan.

Tiedustelut ja varaukset puh. (05) 234 4170 ark. 9-16

LIPUT 40,-/50,-/60,-

**KOTKALAISTA
TEATTERIA
90 VUOTTA**